
THE IMPACT OF THE GLOBALIZATION PROCESS ON THE DEVELOPMENT OF CORPORATE GOVERNANCE

Zorica Siljanovska

FON University, Skopje, Republic of N. Macedonia, zorica.siljanovska@fon.edu.mk

Sreten Miladinovski

University for tourism and management Skopje, Republic of N. Macedonia, s.miladinovski@gmail.com

Elena Shalevska

FON University, Skopje, Republic of N. Macedonia

Abstract: The corporate governance is concerned with both the rules and regulations and institutions that influence the management mode within corporations as well as the manner in which they allocate their resources and returns. The globalization process, especially, the global integration of financial markets, puts pressures on national systems and models of corporate governance to converge i.e. comply with the global trends and developments in the area of corporate governance by opening their economies towards the global markets. This paper analyzes this very issue, or, in other words, the impact of the globalization on corporate governance, with special focus on the Republic of Macedonia. Consequently, it is demonstrated that the Republic of Macedonia is included in the process of globalization, companies are interested in presence and competition on the global market, and therefore building a good corporate governance system is a need, not a choice. Moreover, the Republic of Macedonia has substantially harmonized its regulations pertaining to the corporate governance on the basis of the principles commonly accepted at an international level.

Keywords: globalization, corporate governance, principles, legal and institutional framework, Republic of Macedonia

ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСОТ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ВРЗ РАЗВОЈОТ НА КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ

Зорица Силјановска

ФОН Универзитет, Скопје, Република С. Македонија, zorica.siljanovska@fon.edu.mk

Сретен Миладиновски

Универзитет за туризам и менаџмент, Скопје, Република С. Македонија,

Елена Шалевска

ФОН Универзитет, Скопје, Република С. Македонија

Апстракт: Корпоративното управување се занимава со правилата и прописите како и институциите што влијаат врз начинот на управување во рамките на корпорациите како и начинот на кој тие ги алоцираат своите ресурси и добивки. Процесот на глобализација, особено, глобалната интеграција на финансиските пазари, пак, креира притисоци врз националните системи и модели на корпоративно управување за нивна конвергенција, односно, нивно усогласување со глобалните текови и развојот во областа на корпоративното управување преку отворање на своите економии кон светските пазари. Овој труд го анализира токму ова прашање, односно, влијанието на глобализацијата врз корпоративното управување, со посебен фокус на Република Македонија. Во трудот се покажува дека Република Македонија е дел од процесот на глобализација, компаниите се заинтересирани за присуство и натпревар на глобалниот пазар и затоа градењето на добар систем на корпоративно управување е потреба, а не избор. Покрај тоа, во Република Македонија е направено солидно приближување на регулативите што се однесуваат на корпоративното управување врз основа на принципите за кои е постигнат договор во меѓународни рамки.

Клучни зборови: глобализација, корпоративно управување, принципи, законска и институционална рамка, Република Македонија.

1. ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ВРЗ КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ – ВРСКА И ЕФЕКТИ

Глобализацијата е водечки концепт кој стана главен фактор во деловниот живот во текот на последните неколку децении. Овој феномен влијае на економијата, деловниот живот, општеството и животната средина

на различни начини. Глобализацијата најмногу е поврзана со зголемената конкуренција и брзото менување на технологијата и трансферот на информации. Ова прашање ги прави корпорациите попрофитабилни. Освен тоа, глобализацијата има разни димензии и влијае на економијата, деловниот живот, општеството и животната средина на различни начини, и тоа преку¹⁸⁶:

- ✓ Зголемување на конкуренцијата,
- ✓ Технолошкиот развој,
- ✓ Пренос на знаење / информации,
- ✓ Портфолио инвестиции,
- ✓ Регулација / дерегулација, меѓународни стандарди,
- ✓ Интеграција на пазарот,
- ✓ Мобилноста на интелектуалниот капитал,
- ✓ Ефект на финансиска криза - глобална криза.

Поради различните системи т.е. модели на корпоративно управување ширум светот¹⁸⁷, при што главно се прави помеѓу англосаксонскиот и континенталниот систем на корпоративно управување, во светот постои тенденција на глобална хармонизација па дури и конвергенција на овие системи во еден единствен систем на корпоративно управување како резултат на процесот на глобализација¹⁸⁸. Оваа тенденција е видлива и на институционално ниво преку распространување на национални кодекси за корпоративно управување, што отпочна со Кедбери во 1992 година, и на ниво на компаниите преку глобалната употреба на практиката на купување акции во компанијата, што започна во САД во 1950тите¹⁸⁹. Сепак, се уште нема консензус за карактеристиките што би ги имал крајниот глобален систем на корпоративно управување, се разбира доколку се развие таков. Сепак, оваа тенденција на глобална хармонизација на овие системи во еден единствен систем на корпоративно управување резултираше во воведување на добро корпоративно управување засновано на глобални стандарди и принципи што всушност значи воведување на модел на однесување во компаниите што ќе биде разбирлив и прифатлив за сите учесници на глобалниот пазар. Овој процес започна уште во 1999 година, кога ОЕЦД и Светската банка потпишаа меморандум за разбирање со што беше создаден Глобален форум за корпоративно управување со цел овозможување на дискусија и координација во областа на глобалните стандарди и корпоративното управување, и беше проследен и од други мултилатерални агенции, како што се ММФ, Азиската банка за развој и Организацијата за економска соработка на Азија и Пацификот, како и американски и британски институционални инвеститори, кои започнаа активно да работат на имплементација на своите агенди за воведување реформи во системот за корпоративно управување во светски рамки.

Оттука, корпоративното управување не може да се анализира издвоено од глобализацијата и институционалното уредување во економијата на една земја. Процесот на глобализација придонесе за стандардизација на практиките на корпоративно управување во светот. Всушност, слободното движење на капиталот, парите, трудот и технологиите од земја во земја како феномен на глобализацијата, изврши силен притисок за примена на општоприфатени принципи и начини на однесување во многу области меѓу кои и корпоративното однесување. Меѓутоа, мора да се земе предвид дека корпоративното управување е тесно поврзано со правните традиции кои е малку веројатно дека ќе се променат во голема мера во блиска иднина. Згора на тоа, разновидноста на економски, социјални и политички актери што учествуваат во корпоративното управување ширум светот ја отежнува конвергенцијата како резултат на глобалните притисоци бидејќи тие актери може да се обидат да ги обликуваат како и да се спротивстават на оние промени што се спротивни на нивните интереси. Според Кофи¹⁹⁰ постојат два можни начини на

¹⁸⁶ A. A. Almadani. (2014).

¹⁸⁷ K. Denis & J. McConnell. (2003). "International Corporate Governance." *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, vol. 38(1): 1–36.

¹⁸⁸ H. Hansmann & R. H. Kraakmann. (2001). "The end of history for corporate law." Discussion Paper No. 280. Cambridge: Harvard Law School.

¹⁸⁹ J. A. Jungeilges, L. Oxelheim and T. Randøy. (2010). *Globalization of Corporate Governance: The American Influence on Dismissal Performance Sensitivity of European CEOs*. IFN Working Paper No. 823

¹⁹⁰ J. Coffee. (2002). "Racing towards the Top?: The Impact of Cross-Listings and Stock Market Competition on International Corporate Governance." In J. A. Jungeilges, L. Oxelheim and T. Randøy. (2010). *Globalization of Corporate Governance: The American Influence on Dismissal Performance Sensitivity of European CEOs*. IFN Working Paper No. 823

глобализација на корпоративното управување: еден преку законодавството и институциите и друг преку преземање корпоративни дејства.

Глобализацијата ја наметна потребата од воведување на добро корпоративно управување засновано на глобални стандарди и принципи што всушност значи воведување на модел на однесување во компаниите што ќе биде разбирлив и прифатлив за сите учесници на глобалниот пазар.

2. ГЛОБАЛНАТА ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИСКА КРИЗА ОД 2007-2008 ГОДИНА – ПРИЧИНИ, ПОСЛЕДИЦИ И НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ

Процесот на финансиска глобализација носи со себе придобивки и ризици. Овие ризици во најголема мера се поврзани со настанувањето на финансиски кризи. Како резултат на тоа, глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година се смета за најлошата финансиска криза по Големата депресија од 1930тите бидејќи доведе до пропаѓање на клучни бизниси, намалување на приходите проценето на билиони американски долари, значителни финансиски обврски навлечени од владите и значително опаѓање на финансиската активност.

2.1. Причини

Глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година во голема мера може да се припише на недостатоците и слабостите во политиките за корпоративно управување. Оваа криза послужи како тест за овие политики при што тие не ги исполнија своите цели за заштита од прекумерно преземање на ризик во голем број компании што нудат финансиски услуги.

Глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година беше поттикната од дефицитот на ликвидност на банкарскиот систем на САД и резултираше во колапс на големи финансиски институции, “спасувањето” на банките од страна на националните влади широм светот, колапс на пазарот за недвижности во САД поради драстичното опаѓање на цените на куќи, станови и градежно земјиште. Веднаш по колапсот на пазарот за недвижности падна вредноста на акциите, суровините (нафта, метали итн.) што всушност влијаеше врз приходите во светската економија, при што компаниите и семејствата загубија миијарди долари за многу краток временски период¹⁹¹.

Всушност почетокот на кризата беше означен со отпишувањето на побарувања од 3 инвестициони фондови од страна на француската банка БНП Парибас (*BNP Paribas*) во август 2007 година, што беше сигнал за неликвидноста на одредени сегменти на пазарите на хартии од вредност во САД¹⁹². Ова беше проследено од нагол пад на глобалните берзи за околу 50% од највисоките нивоа постигнати во 2007 година, како и замрзнување на кредитните пазари во развиените земји што предизвика проблеми во ликвидноста дури и на елитните банки¹⁹³.

Губењето на капитал во вредност од неколку миијарди долари доведе од пропаѓање на многу банки, меѓу кои Беар Стернс (*Bear Sterns*), Леман Брадерс (*Lehman Brothers*), банки што се сметаа за гиганти во САД. Имено, во текот на летото 2008 година, цената на акциите на Леман Брадерс претрпуваат подеми и падови, со загуби од околу 40% во само еден ден на тргување. За сето ова време, Леман Брадерс губи пари и бара капитална инфузија и пристапува кон различни решенија, но за жал, ништо од тоа не доведува резултати. Банката банкротира во 2008 година.

Со потешкотии во работењето се најдоа и други банки, не само во САД, туку и во Европа. Некои од најзначајните англиски банки беа делумно национализирани, големата белгиска групација Фортис (*Fortis*) беше поделена и спасена со заедничка акција на Белгија, Холандија и Луксембург (вредна 11,2 миијарди евра), а германската држава ја спречи пропаста на Хипо Реал (*Hypo Real*), втората најголема хипотекарна банка во земјата. При крајот на 2008 година, САД интервенираа да се спасат Ситикорп (*Citicorp*) и Банката на Америка (*Bank of America*), двете најголеми универзални банки во таа земја. Токму во овој момент сериозноста на кризата почна да се чувствува многу посилно надвор од Северноатлантскиот регион. Поради нивните потешкотии, американските и европските банки ги повлекоа своите меѓународни заеми, предизвикувајќи сериозни финансиски проблеми и должнички кризи во земјите кои многу позајмувале од странство. Меѓународните трговски кредити, ги снемало, доведувајќи го извозот и увозот во застој во многу сектори и земји. Финансиската криза се чувствува, особено, силно во земјите чии финансиски системи се

¹⁹¹M. Petkovski. (2009). “The Nature of the Current Crisis and How to Deal With It.” *Crossroads - The Macedonian Foreign Policy Journal*, Issue No. 01: 37-42.

¹⁹²Т. Фити. (2009). Феноменологијата на економските кризи, Економски факултет – Скопје.

¹⁹³Р. Фотов и К. Фотова. (2010). “Глобалната финансиска криза и нејзините последици врз светската економија.” *Годишен зборник 2010, Универзитет “Гоце Делчев” – Штип, Економски факултет*

веќе ранливи поради домашните хипотекарни кредити. Во септември 2008 година, американската влада и Федералните резерви бараат решенија за стабилизирање на финансиските пазари и за спас на другите банки од колапс. Тие изгласале план кој се состоел од купување проблематични средства од банките, со цел да се минимизира несигурноста на пазарот. Овој план бил насловен Troubled Asset Relief Program - TARP, пропишан во форма на закон на 3-ти октомври 2008 година. Конгресот на САД дозволува буџет од 700 милијарди долари. Најголем дел од фирмите кои добиле пари преку TARP истите ги вратиле до летото 2011 година. Тогаш финансиските пазари се стабилизирани и проширени.

Оттука, може да се заклучи дека 3 главни тренда, карактеристични за многу земји и разни видови на финансиски институции, беа причините за глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година¹⁹⁴. Првиот тренд беше креирањето на големо богатство и потребата од негово инвестирање на ефикасен и солиден начин. Вториот тренд беше преголемата спремност на поединците и финансиските институции да преземаат ризиви, поттикнати од големата ликвидност, особено на пазарите на недвижности, дериватните пазари, берзите итн., што всушност укажа на несоодветното управување со ризици. Како резултат на тоа, многу финансиски институции беа премногу задолжени наспроти големината на нивниот капитал, но тоа не ги спречува да бидат и понатаму премногу агресивни во нивното равотење, што на долг рок се покажа катастрофално. И според третиот тренд, неадекватната контрола од страна на регулаторите, особено на нефинансиските институции, многу ризици не беа предвидени и спречени поради тоа што самите влади беа задоволни поради порастот на цените на недвижностите и финансиските инструменти и не преземаа никакви мерки за да го забават тој тренд толкувајќи го како знак за моќта и динамиката на нивните економии. На крајот на краиштата, целиот систем на корпоративно управување колабираше, што всушност покажува дека не само државните регулатори, туку и сите учесници во корпоративното управување не ги земаа предвид ризиците од таквото делување и последиците што следеа.

2.2. Последици

Сите промени и турбуленции што се случуваат во САД, која што се смета за економски најмоќната земја во светот, неизбежно се рефлектираат и во останатите земји во светот. По избивањето на кризата во САД таа започна да зема свој тек кон европската економија. Земјите од Европа го почувствуваа искуството на САД преку национализацијата на Нортерн Рок (*Northern Rock*), најголемата британска хипотекарна банка, која во февруари 2008 година се соочила со големи загуби. Исто така, кризата ги погоди и финансиските институции Дексиа (*Dexia*) и Фортис (*Fortis*), иако тие беа помогнати од страна на владите на Белелукс и Франција. Со колапсот на Леман Брадерс, се изгуби вербата во концептот дека сите банки се “премногу големи за да пропаднат – too big to fail” со што дојде до дестабилизирање на глобалниот финансиски пазар. Во рок од еден месец, глобалниот финансиски систем се соочи со закана од домино ефект, поради што, владите од Западна Европа и САД беа принудени да пуштат свеж капитал со цел да го спречат колапсот на нивните банки¹⁹⁵. Клучни последици од кризата се: неликвидност, пад на производството и извозот, намалување на вработеноста и зголемување на невработеноста, пад на животниот стандард и раст на сиромаштијата. Како земји кои беа најмногу погодени од кризата во САД се следните земји: Кина, која претрпела реални загуби поради намалените можности за извоз во САД, Индонезија, Малезија, Тајван и Јужна Кореја, земји од кои Кина набавувала сировини, како градежно дрво и каучук и разни други компоненти кои се вградуваат во финалните производи за американскиот пазар; земјите на Латинска Америка чии производи (бакар, минерали и сл.) завршуваат на пазарите на САД и Кина; најразвиените земји од ЕУ кои претрпеле значителни загуби поради намалената побарувачка за нивните извозни производи во САД; Јапонија, како голем извозник на производи од областа на електрониката и на автомобили итн.¹⁹⁶.

И покрај тоа што на почетокот на кризата во 2007 година земјите во развој и растечките економии се покажаа релативно отпорни на збиднувањата на светските финансиски пазари и економиите, сепак кон крајот на 2008 година почнаа да растат негативните ефекти врз финансиските системи и кај овие земји. Една од причините за тоа е и уделот кој странските банки го имаат во сопственичката структура на финансиските системи кај овие земји. Оттука, во развиените економии во Европа кои купуваа производи од американскиот финансиски пазар се намали стапката на стопански раст и општествениот бруто производ, што всушност го отежна остварувањето на целите поставени во Лисабонскиот договор: повисока стапка на стопански раст и повеќе работни места кои ќе овозможат преобразената Европа да се натпреварува со новите економски

¹⁹⁴М. Петковски. (2009). “Финансиски пазари и институции”, втородополнето и изменето издание, Економски факултет – Скопје

¹⁹⁵М. Петковски. (2009).

¹⁹⁶Р. Фотов и К. Фотова. (2010).

гиганти Кина и Индија. Од друга страна, пак, земјите во транзиција само создадоа дополнителни проблеми за Европа откако станаа членки на ЕУ бидејќи се соочија со рецесија и директна закана за појава на негативни стапки на раст на општествениот бруто производ¹⁹⁷.

Двете главни последици на глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година се губењето доверба во финансиските институции и првата вистинска глобална рецесија по Големата депресија од 1929 година која што бараше силен одговор од глобалните и националните лидери преку поекспанзивна монетарна и особено фискална политика со цел компензирање на падот на приватната побарувачка. За жал, помалку развиените земји немаа простор за фискален стимуланс, додека пак земјите во развој и транзиционите економии се соочија со нагло намалување на приливите на странски капитал, поради што од витално значење беше да се обезбеди брза и обемна финансиска поддршка од страна на меѓународните финансиски институции, односно, Меѓународниот монетарен фонд¹⁹⁸.

2.3. Научени лекции

Глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година, за разлика од кризите во осумдесеттите и деведесеттите години на минатиот век, се одрази на сите сегменти на финансискиот систем и во сите главни региони. За време на оваа криза, постоеше цврста и јасна врска меѓу финансиските стресови во развиените земји и земјите во развој, па кризата, во исто време, се случуваше и во двете групи на земји. Главните карактеристики на глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година може да се каже дека се изразуваат на следниот начин¹⁹⁹:

- Глобалниот финансиски систем ја доживеа својата најголема криза по Големата депресија во триесеттите години на минатиот век.
- Финансиската криза најпрвин се почувствува во САД, каде што рецесијата започна уште во декември 2007 година. Кризата од САД, по различни канали, се прошири низ целиот свет, па глобалната економија влезе во сериозна рецесија.
- Финансиската криза придонесе за појава на системска банкарска криза, во многу развиени земји. Со зголемувањето на банкарската глобализација, всушност, со зголемувањето на меѓуграничните текови на капитал, како и со зголемувањето на бројот на филијали на странски банки, се зголеми ширењето на банкарските кризи меѓу земјите.
- Во годините пред глобалната криза, инвеститорите од развиените земји со цел да извршат диверзификација на своите портфолија, користејќи ги меѓународните фондови, масовно инвестираа во економиите во подем. Бројот на меѓународните фондови постојано се зголемуваше, пред сè, поради растот на финансиската глобализација.
- Глобалната финансиска и економска криза, всушност претставуваше криза на глобализацијата. Зголемена интернационализација на тековите на капитал предизвика ефект на „зараза“ и ги зголеми стравовите за можните реакции против глобализацијата.

Суштината на глобалната економско-финансиска криза крие фундаментална неконзистентност меѓу финансиската глобализација, односно, процесот на либерализација и дерегулација воден од импресивни стапки на раст на светските финансиски пазари, и јавните политики, како на национално, така и на глобално ниво. Карактеристиките на глобалната економско-финансиска криза се согледуваат во слабостите на подрачјето на системската регулатива и супервизија на финансиските текови и прекумерното преземање на ризици, како и недостатоците на агресивниот, но исклучително ризичен модел на управување и развој применет од страна на финансиските институции по воведување на модернизацијата на финансиските услуги во 1999 година. Историјата покажала дека кога настапува рецесија, како резултат на превирањата на финансиските пазари, тоа неминовно се одразува и на реалните пазари и вообичаено на компаниите од реалниот сектор им треба многу повеќе време да се прилагодат на новата реалност и да се реструктурираат²⁰⁰.

Глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година се смета за најтешка криза која што најмногу ги погоди зрелите финансиски пазари. Како резултат на ниските каматни стапки пред избувнувањето на финансиската криза и големата ликвидност на финансиските пазари, многу од инвеститорите беа

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ М. Петковски. (2009).

²⁰⁰ Министерство за финансии на Република Македонија, Сектор за макроекономска политика. (2009).

“Годишен Економски извештај на Република Македонија за 2008 година”, Скопје

мотивирани да преземат големи ризици. Единственото нешто од кое беа водени беше личната желба за остварување на што поголема добивка, додека ризикот беше занемарен. Инвестициите во поризични средства и стратегии станаа правило, најчесто со многу мало разбирање за преземениот ризик и недоволен капитал за инвестирање. Приватниот сектор продолжи со стратегијата на преземање на големи ризици и покрај предупредувањата од страна на јавниот сектор дека финансиската стабилност може да биде изложена на ризици. Хартиите од вредност беа преценети, а супервизорите не поседуваа доволно информации за да го спречат ширењето на овие хартии од вредност. Меурот веќе почна да расте. Конкурентскиот притисок за емисија и продажба на овие хартии од вредност стануваше се подолем и поголем.

Глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година укажа на суштинската важност на постоењето на корпоративно управување и на силен одбор на директори, кои на компаниите можат да им помогнат во справувањето со ударите кои ги задаваат неочекуваните кризи. Доброто корпоративно управување ги прави компаниите поотпорни на оние промени во нивното деловно опкружување кои не можат да бидат предвидени. Преку доброто корпоративно управување се поставува правилна рамнотежа на силите и овластувањата помеѓу раководството и сопствениците, транспарентност во комуникацијата и текот на информации, се гради отчетност помеѓу различните нивоа во организацијата и се поставуваат политики и практики на внатрешна контрола и управување со ризици. Кога станува збор за управувањето со кризи, како што беше глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година, овие политики и практики му овозможуваат на одборот на директори да го забележи појавувањето на проблеми и да преземе соодветни и навремени мерки со цел да спречи тие проблеми да прераснат во криза или катастрофа, секако доколку е тоа возможно. Сепак и покрај овие мерки на претпазливост, избивањето на одредени кризи понекогаш е неизбежно. Меѓутоа, за време на вакви кризи, доброто корпоративно управување може да им помогне на компаниите да направат ефикасен план за справување со неа.

3. ГЛОБАЛНИТЕ ТРЕНДОВИ ВО КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ ПО ГЛОБАЛНАТА ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИСКА КРИЗА ОД 2007-2008 ГОДИНА

Глобалната економија во 2007-2008 се наоѓаше во најостра рецесија од периодот на Студената војна, предизвикана од тешката финансиска криза и акутното губење на довербата во кредитбилитетот на финансиските институции. Кредитните пазари замрзнаа, берзите претрпеа тежок пад, што резултираше со опасност од несолвентност на меѓународниот финансиски систем. Влошувањето на условите на финансирање беше најостро во земјите со висок дефицит на тековната сметка, како и кај оние кои покажаа прегревање и неодржливо високо ниво на кредитирање пред да се интензивира финансиската криза. Неуспесите во корпоративното управување и недостатокот на ефикасни контролни механизми, придонесоа за развојот на финансиската криза и ја истакнаа потребата од реформи во правилата за корпоративно управување во сите држави.

Лошото корпоративно управување на банките сè повеќе се смета за главната причина за глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година. Влијанието на кризата беше огромно. Причините за глобалната финансиска криза упатуваат на слабости на регулативата на национално и на меѓународно ниво, но исто така и на слабите практики на корпоративно управување, во кои се опфатени стандардите за управување со ризици, кои преовладуваат во многу големи финансиски институции. Ваквите слабости во управувањето се однесуваат и на големите компании. Ова ја наметна потребата од спроведување на реформи за воспоставување на системи за корпоративно управување во многу законодавства кои се однесуваат не само на финансискиот сектор, туку и на другите компании воопшто. Овие реформи се критични, бидејќи глобалната економија се потпира на стабилно функционирање на големите корпорации. Кога механизмите за управување, како на пример, управувањето со ризици, не функционира како што треба, влијанието може да се почувствува низ целиот свет. Глобалната економско-финансиска криза од 2007-2008 година поттикна неколку тековни реформски напори во однос на корпоративното управување во големите компании врз основа на неколку важни согледувања²⁰¹:

- Како специфични области во кои се потребни реформи во корпоративното управување во финансиските институции, се истакнуваат:
 - ✓ зајакнување на одборите за надзор над управувањето;
 - ✓ позиционирање на управувањето со ризиците;

²⁰¹ United Nations Conference on Trade and Development, (2010), “Corporate Governance in the Wake of the Financial Crisis.” Selected international views, New York and Geneva

- ✓ поттикнување практики за наградување на тие што ги усогласуваат ризиците и критериумите за долгорочно работење.
- Постои потреба од унапредување на механизмите преку кои акционеритете ќе можат да влијаат врз корпоративното управување, а исто така ќе бидат и охрабрани да преземат поактивна улога во управувањето со нивните портфолио компании.
- Потребно е реформските напори да се насочени и кон нефинансиски институции.
- Потребно е воведување на меѓународни стандарди и креирање насоки базирани на принципи што ќе бидат глобално применливи и ќе можат да се спроведуваат, особено на национално и регионално ниво.
- Треба да се земат предвид одредени фактори, како што се концентрираната сопственост, правата на малцинските акционери, проблемите во режимот на извршување и улога сопственоста.
- Треба да се трансформира концептот на "одржливост" со поконкретни мерки за корпоративното работење и одржливоста да се вгради во нов модел на "управување со заинтересираните страни".

Овие реформи на корпоративното управување всушност значат обезбедување на подобри надоместоци, управување со ризици, по подобро работење на одборот на директори и остварување на правата на акционерите и подобро спроведување на веќе договорените стандарди. Она што е сигурно е дека кризата доведе до глобално разбирање на важноста на корпоративното управување и нужноста за одборите на директори во сите корпорации да подлежат на континуирана едукација за разни прашања поврзани со корпоративното управување и општо финансиското работење. Покрај тоа, измените во постоечкото и воведување на адекватно законодавство во областа на корпоративното управување стана глобална потреба и тренд. Меѓутоа, сепак фокусот се става на стратегиите и работењето на компаниите по пат на учење на грешките од минатото.

ЗАКЛУЧОК

Во современото економско работење, корпоративното управување се смета за основен предуслов во градењето на успешен систем за создавање на привлечна инвестициска клима, која што се карактеризира со конкурентски ориентирани компании и ефикасни финансиски пазари. Корпоративно управување се заснова на принципите на транспарентност, отвореност, ефикасност, навременост, целосност и точност на информациите на сите нивоа од менаџментот. Воспоставувањето, одржувањето и континуираното унапредување на корпоративно управување се врши преку усвојување на стандардизирани практики и принципи на добро корпоративно управување. Процесот на глобализацијата е процес кој што е резултат на сè поголемиот и забрзан процес на поопштување на карактерот и процесот на производството. Глобализациските процеси во економијата се согледуваат низ финансиската интеграција, засилената диверзификација, глобалните фирми-корпорации, глобалната конкуренција и друго. Развојот на науката, техниката и технологијата, ширењето на пазарите на стоките во светски рамки доведува до интернационализација на економските и финансиските токови, доведува до нивно глобално распоредување, до нивна глобализација. Глобализацијата означува процес во кој пазарната сегментација на пазарите на стоки и услуги е намалена поради што националните пазари стануваат сè повеќе меѓузависни. Притоа алокационите механизми функционираат глобално така што разликите во висините на цените на меѓународен план, во меѓународната размена повеќе или помалку се приближуваат. Интензивниот развој на информациските технологии, интелектуалниот капитал и знаењето како движечка сила на економскиот раст и развој, претставуваат суштински потпори на глобализацијата. Со цел развој на конкурентна и пазарно-ориентирана бизнис клима во една земја потребна е добра стратегија која ќе вклучува развој на пазари на капитал, развој на законодавна и регулаторна рамка во согласност со меѓународните стандарди, како и транспарентност која ќе ја зголеми довербата на инвеститорите во компаниите.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Almadani, A. A. (2014). "Globalization and Corporate Governance." *International Journal of Innovation, Management and Technology*, Vol. 5(5): 394-400
- Argenti, P. & Druck, B. (2004). Reputation and the control brand. *Corporate Reputation Review*, 6 (4): 368–374.
- Ashenfelter, O., Engle, R. E., McFadden, D. and Schmidt-Hebbel, M. (2017). "Globalization: Contents and Discontents." *Contemporary Economic Policy*, doi: 10.1111/coep.12237
- BBC NEWS, "Finance crisis: In graphics", Last updated: 3 Monday 2008, Available at: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7644238.stm>

Brahm, E. (2005). "Globalization." Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Conflict Information Consortium, University of Colorado, Boulder. Available at: <<http://www.beyondintractability.org/essay/globalization>>.

BBVA, BBVA EAGLEs Emerging and Growth Leading Economies, Annual Report 2012, Available at: https://www.bbvaesearch.com/KETD/fbin/mult/120215_BBVAEAGLES_Annual_Report_tcm348-288784.pdf